

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 3 (1938)

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1934-1936), Περίοδος Γ'

Περί των μεταβυζαντινών εικόνων του Μουσείου της Κέρκυρας

Ιωάννης ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

doi: [10.12681/dchae.1392](https://doi.org/10.12681/dchae.1392)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ι. (2013). Περί των μεταβυζαντινών εικόνων του Μουσείου της Κέρκυρας. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3, 71–80. <https://doi.org/10.12681/dchae.1392>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Περί των μεταβυζαντινών εικόνων του Μουσείου
της Κέρκυρας

Ιωάννης ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1934-1936), Περίοδος Γ' • Σελ. 71-80

ΑΘΗΝΑ 1938

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἰπὸ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ἡ ἴδρυσις τῆς Δημοτικῆς Πινακοθήκης μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ τμήματος αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμα τῆς ὅλης ἐργασίας, ἣ ὁποία ἔγινεν εἰς τὸ Μουσεῖον Κερκύρας.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς Πινακοθήκης ἔδωκεν ἡ κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1931 δωρεὰ εἰς τὸν Δῆμον Κερκυραίων μεγάλου ἱστορικοῦ πίνακος, παριστῶντος ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, ἔργου δὲ τοῦ Κεφαλλῆνος ζωγράφου Μηλιάτη, γνωστοῦ μᾶλλον ὡς συζύγου τῆς περιφήμου Κερκυραίας λογίας Μαργαρίτας Ἀλβάνου. Ἐδωρήθη δὲ ὁ πίναξ οὗτος ἀπὸ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀκόμη ζῶσαν ἐν πενίᾳ κόρην τοῦ ζωγράφου, ἀφοῦ ἀπηλλάγη τῆς ὑποθήκης διὰ χρημάτων ἐτέρας εὐγενοῦς Κερκυραίας, τῆς λαίδης Alderson.

Ἀπεφασίσαμεν τότε μετὰ τοῦ Δημάρχου κ. Κόλλα, ὅπως ἰδρυθῆ ἔν τῳ μουσεῖῳ ἡμῶν Πινακοθήκη, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ κατατεθοῦν ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω πίνακος καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὐρισκόμενοι ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Δημαρχιακοῦ Μεγάρου καὶ ἐξήτησα τὴν ἔγκρισιν τοῦ προϊσταμένου Ἰπουργείου πρὸς διάθεσιν καταλλήλου διαμερίσματος ἐν τοῖς Παλαιοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου, ἐνθα ἔστεγάζετο τὸ Μουσεῖον Κερκύρας.

Ἐσχηματίσθη οὕτω ὁ πρῶτος πυρὴν τῆς Πινακοθήκης, ἣτις συνεχῶς πλουτιζομένη διὰ νέων εἰκόνων καὶ ἄλλων ἱστορικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κειμηλίων, τῇ ὑλικῇ καὶ ἡθικῇ ἀρωγῇ τοῦ δήμου Κερκυραίων, ἀποτελεῖ σήμερον ἐνδιαφέρουσαν καὶ ἀξιομημόνευτον συλλογὴν.

Αἱ εἰκόνες τῆς Πινακοθήκης Κερκύρας εἶναι κυρίως μεταβυζαντιναὶ τῶν μετὰ τὴν Ἀλωσιν χρόνων καὶ πολλαὶ εἶναι ἔργα διασῆμων εἰκονογράφων ὅπως τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ Κορτεζᾶ, τοῦ Λαμπράδου, τοῦ Παλλαδᾶ, τοῦ Τζάνου, τοῦ Πουλάκη καὶ ἄλλων. Διότι ἡ Κέρκυρα ὑπῆρξε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν περίοδον 1645—1669, σπουδαιότατον πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπολαύουσα σχετικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τὴν Ἐνετικὴν κυριαρχίαν ὑπῆρξε ἡ Κέρκυρα τὸ καταφύγιον τῶν Κρητῶν ἀγιογράφων καὶ λογίων καὶ μίᾳ τῶν πλουσιωτέρων ἀγορῶν Χριστιανικῶν εἰκόνων. Καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἡ Κέρκυρα καὶ αἱ ἐκκλησίαι αὐτῆς εἶναι γεμᾶται ἀπὸ ἔργα

1—2. Εἰκὼν Θεοτόκου Ὁδηγητρίας ἐν προτομῇ.—Λεπτομέρεια τοῦ παιδίου Ἰησοῦ.
 3—4. Εἰκὼν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.—Λεπτομέρεια τῶν ποιμένων.

γνωστών μεταβυζαντινών άγιογράφων παρά τήν πρωτοφανή μέχρι και πρό τινων άκόμη έτών διενεργουμένην παράνομον έμποριαν.

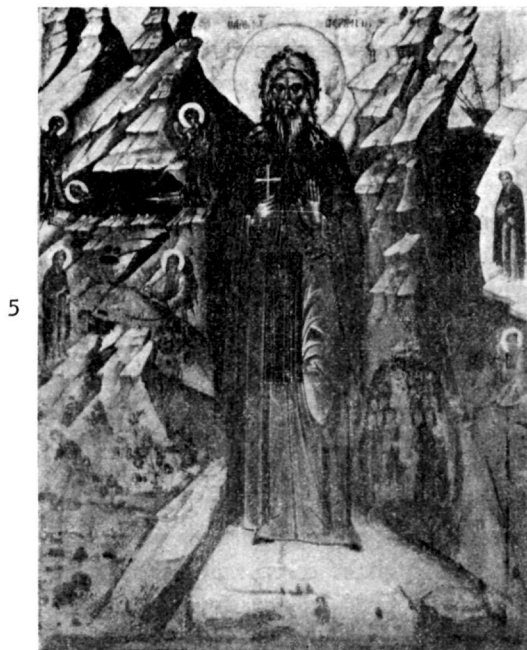
Είς τήν συγκέντρωσιν τοσούτων φορητών εικώνων έν ταίς έκκλησιαίς τής Κερκύρας συνετέλεσε βεβαίως και ό αρχιτεκτονικός αύτών ρυθμός τών μονοκλίτων μεγάλων βασιλικών, έχων ανάγκην—κατ' έπίδρασιν τών έκκλησιών τής Δύσεως—εικώνων και πινάκων προς κάλυψιν τών σχηματιζομένων μεγάλων επιπέδων έπιφανειών. Έξετοπίσθησαν ούτως αί τοιχογραφίαί, περιορισθεΐσαι κυρίως είς τούς πλαγίους νάρθηκας και τήν κόγχην του ήεροϋ, ένώ πλούσιαι και ώραΐαι τοιχογραφίαί διασώζονται άκόμη είς τινας μικράς έκκλησίας τής έξωχώρας. Αί σπουδαιότεραι τών εικώνων τής Πινακοθήκης ήμών είναι αί έξής :

1) Έκ τών παλαιότερων έργων δύναται νά θεωρηθῆ εικών τής Παναγίας τής Όδηγητρίας (1.00X0.80), του τέλους του ΙΕ' αΐωνος (είκ. 1 και 2) άξιόλογος και διά τήν σοβαράν και άυστηράν έκτέλεσιν αλλά και διά χαρακτηριστικάς τινας λεπτομερείας, (κόκκινοι κύκλοι περίξ τών κεφαλών, πυρρόν χρώμα του βάθους, ή λέξις *όδηγήτρια* έντός όρθογωνίου, ειλητάριον ιδióρρυθμον είς τήν άριστεράν χείρα του Χριστου κλπ.), 'Ιδιόρρυθμος έπίσης είναι ή εικών αύτη και ως προς τό τεχνικόν καθαρώς μέρος, όπως τόν τρόπον καθ' όν φωτίζεται ή ρίς, τό ιδióτυπον σχήμα τών ότων και τής κόρης του όφθαλμου. Η εικών υπέστη επιδιορθώσεις υπό παλαιότερου άδεξίου ζωγράφου. Τό βάθος εκάλυφθη διά φαιοϋ χρώματος, οί κύκλοι εκοσμήθησαν χονδροειδώς και προσετέθησαν και άλλαι δι' έρυθροϋ χρώματος λεπτομέρειαί. Δέν έθίγησαν όμως τά γυμνά μέρη και αί πτυχώσεις έν γένει. ('Αριθ. καταλ. 107).

2) Εικών τής γεννήσεως του Χριστου (1.05X071) άυστηροϋ βυζαντινοϋ ρυθμου και άδράς εκτελέσεως τών αρχών του ΙΣΤ' αΐωνος. Πιθανώτατα προέρχεται εκ Κρήτης. Τό έργον και έν τώ συνόλω και έν ταίς λεπτομερείαις μαρτυρεί τεχνίτην έξαιρετικῆς δυνάμεως. Λίαν εκφραστική είναι κυρίως ή παράστασις τών ποιμένων. Οί χρωματισμοί είναι (είκ. 3 και 4) σοβαροί εκτός τής Παναγίας, ήτις είναι επιδιωρωμένη. (Τό πρόσωπον τής Παναγίας έξωγραφήθη εκ τρίτου υπό του κ. Φ. Κόντογλου επί του αύτου τύπου, τόν όποιον έχουσι και τά λοιπά πρόσωπα. ('Αριθ. καταλ. 82).

3) Εικών Παναγίας Πλατυτέρας (0.93X065) τών αρχών του ΙΣΤ' αΐωνος άυστηροϋ τύπου με βαθέα χρώματα. Είς τά γυμνά μέρη τά φώτα έχουν έξαλειφθῆ πιθανώς διά πλύσεως. Τό περίγραμμα γενικώς τής Παναγίας και του θρόνου είναι άυστηρόν και ή έκτέλεσις τών πτυχώσεων δεικνύει επιμελετημένην τέχνην. Είς τό κάτω μέρος ή εικών φέρει οικόσημον μεταγενεστέρως ζωγραφισθέν. ('Αριθ. καταλ. 136).

4) Εικών Άγίου Ιωάννου του Έρημίτου (1.00X0. 65) τέχνης επιμελετημένης και άυστηράς. Κάτω δεξιά φέρει τήν υπογραφήν του άγι-

5. Είκων άγιου 'Ιωάννου του έρημίτου, έργον 'Ι. Παλλαδά.
6. Είκων τής άγίας Τριάδος (σχολής Μιχ. Δαμασκηνού).
7. Είκων τών τριών μαρτύρων.
8. Είκων του άγιου Παντελεήμονος.

ογράφου: [χειρ 'Ιερεμ]είου Παλλαδάς» (εἰκ.5). 'ΟΠαλλαδάς είναι καὶ ἄλλοθεν εἰς ἡμᾶς γνωστός, ἔργασθεις μάλιστα ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σινᾶ (1612) Περί αὐτοῦ ὁμιλεῖ ὁ Νεκτάριος, ὁ μετέπειτα πατριάρχης 'Ιεροσολύμων, εἰς τὴν 'Επιτομὴν του «ὡς ἐπιστήμονος καὶ σοφοῦ ζωγράφου... τοῦ ὁποῖου ἡ τέχνη τοῦ ζωγραφεῖν ὑπὸ πάντων θαυμάζεται ὡς ἀξία καὶ συγκρίνεται μὲ τὰς ζωγραφίας τῶν δοκίμων παλαιῶν εἰκονογράφων.» Καὶ πράγματι ὁ 'Ιερεμίας Παλλαδάς ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ εἰργάζετο κατὰ τὸν τρόπον αὐτοῦ· ἡ δὲ ἡμετέρα εἰκὼν ἔχει πάντα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὰ παλαιότερα ἔργα τῆς Κρητικῆς Σχολῆς Περί τῆς οἰκογενείας τοῦ ζωγράφου γνωρίζομεν, ὅτι κατήγετο ἐκ Κρήτης· εἶναι δὲ πιθανόν, ὅτι ἡ περὶ ἧς λόγος εἰκὼν μετεκομίσθη ἐκεῖθεν ὑπὸ συγγενῶν αὐτοῦ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τῆς νήσου. Διότι εἰς Κέρκυραν ἐγκατεστάθη τότε ἡ οἰκογένεια Παλλαδά, ἐκ τῆς ὁποίας γνωστός εἶναι εἰς ἡμᾶς καὶ ὁ ἱερεὺς Στέφανος. 'Η εἰκὼν εἶχεν ἐπισκευασθῆ βαναύσως: Τὸ χρυσοῦν βάθος εἶχεν ἐπιχρισθῆ διὰ χρυσοκόνεως, ἥτις ἠλλοίωσε τὰ περιγράμματα τῶν βράχων καὶ μάλιστα τῆς κεφαλῆς τοῦ 'Αγίου, κάτωθεν δὲ τοῦ ἐπιχρίσματος ἐξηλείφθη ἐντελῶς τὸ εἰκονιζόμενον πλοῖον. 'Επίσης ἀτέχνως εἶχον ζωγραφισθῆ ἐκ νέου οἱ κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν βράχοι, ἡ ὁμὰς τῶν ἀσκητῶν, οἱ βράχοι τῆς ἑτέρας πλευρᾶς καὶ ἡ εἰς τὸ κάτω μέρος παράστασις τοῦ βοσκοῦ. 'Η ὑπογραφή ἐπίσης τοῦ ζωγράφου εἶχεν ἀλλοιωθῆ καὶ τὸ «'Ιερεμίου» μετεγράφη «Γεωργίου»¹. 'Η ἀξία τοῦ ἔργου τούτου εἶναι μεγάλη καὶ διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν τέχνην καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἔργων τοῦ Παλλαδά.

5) Εἰκὼν τῆς 'Αγίας Τριάδος (1.38X1.00), ἔργον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ Δαμασκηνοῦ. Περί τῆς τεχνοτροπίας καὶ τῆς σημασίας τοῦ παλαιότερου τούτου Δαμασκηνοῦ ἔχουσιν ἴκανὰ γραφῆ. 'Η ἡμετέρα εἰκὼν—ἂν καὶ κατεστραμμένη κατὰ τὸ κάτω μέρος ἐξ ἀλλεπαλλήλων μεταγενεστέρων ἀτέχνων ἐπισκευῶν—διατηρεῖται θαυμασίως κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἀποτελεῖ ἐν ἐκ τῶν ἀρίστων παλαιότερων κρητικῶν εἰκόνων. 'Εχρησίμευεν ὡς τὸ κατ'ἐξοχὴν παλλάδιον τῆς περιφήμου οἰκογενειακῆς ἐκκλησίας τῶν Τζαγκαρόλα, τῆς τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς 'Αγίας Τριάδος. Κατὰ τὸ 1914 ὀλόκληρον τὸ τέμπλον τῆς προμνημονευθείσης ἐκκλησίας μετὰ τῶν δεσποτικῶν καὶ ἄλλων εἰκόνων ἐπωλήθη, καὶ μόνον ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ κατωτέρω τοῦ 'Αγίου Παντελεήμονος διεσώθησαν καὶ ἡγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ Δήμου, κατατεθεῖσαι εἰς τὴν ἡμετέραν Πινακοθήκην. ('Αριθ. καταλ. 116).

6) Τοῦ παλαιότερου Δαμασκηνοῦ ἔργον εἶναι πιθανῶς καὶ μεγάλη εἰκὼν τῶν κολλύβων (1.00X0.70), προερχομένη ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δημοτικοῦ νεκροταφείου καὶ κομισθεῖσα ἐκεῖ ἐξ ἄλλης παλαιότερας ἐκκλησίας. ('Αριθ. καταλ. 131).

1) 'Αποκατεστάθη ἐντέχνως ὑπὸ Φ. Κόντογλου.

9

11

10

12

9. Ὁ Χριστὸς ὡς Μέγας Ἀρχιερεὺς, ἔργον Ἐμμ. Τζάνε.
 10. Ἡ ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.
 11. Εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου μετὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ὑπὸ Θ. Πουλάκη.
 12. Τὸ θαῦμα τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, σφύζοντος τοὺς ναυαγοὺς.

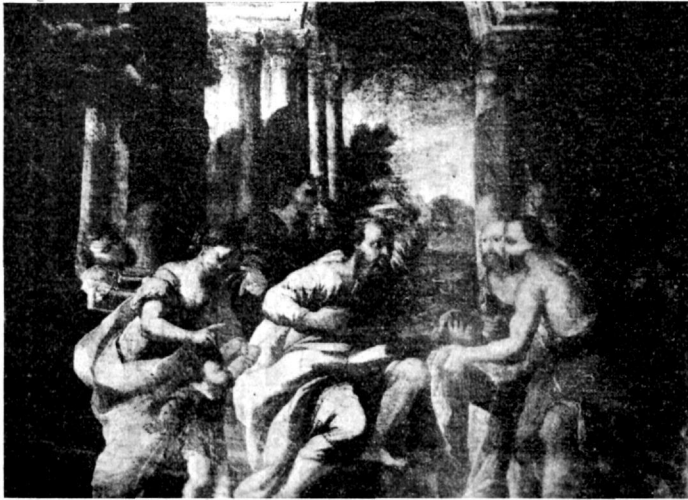
7) Εικών τῶν τριῶν μαρτύρων Σεργίου, Βάκχου καὶ Ἰουστίνης (1.20X1.10), ἔργον καθαρᾶς ἰταλιζούσης τεχνοτροπίας. Εἰς τὸ κάτω μέρος δεξιὰ φέρει τὴν ὑπογραφὴν «Μιχαήλ Δαμασκηνοῦ». Ἡ ὑπογραφή αὕτη ἀπεδείχθη κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἔργου μεταγενεστέρα καὶ πιθανῶς ἐτέθη ὑπὸ ἀδεξίου μετασκευαστοῦ ἐπὶ τῆς παλαιότερας τοιαύτης. Τινὲς ¹⁾ προσέγραψαν τὴν εἰκόνα εἰς τὸν αὐτὸν Δαμασκηνόν, τὸν γνωστὸν διὰ τὴν αὐστηρὰν καὶ καθαρῶς βυζαντινὴν τεχνοτροπίαν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἢ ἀτυχῆς μάλιστα ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἀνάμιξις στοιχείων ἰταλικῆς καὶ βυζαντινῆς τέχνης φέρει εἰς χρόνους πολὺ μεταγενεστέρους. Τὰ ἀναστήματα τῶν ἀγίων εἶναι, σχετικῶς μὲ τὰς κεφαλὰς, πολὺ μικρά, αἱ στάσεις ἐπιτηδευμένοι καὶ τὰ περιγράμματα ἐντελῶς ἀντιζωγραφικά. Ἡ δὲ ἐκτέλεσις τῶν λεπτομερειῶν εἶναι ἄτεχνος καὶ ἄτονος. Πιθανῶς λοιπὸν τὸ ἔργον εἶναι νεωτέρου τινὸς Δαμασκηνοῦ ἢ ἄλλου ζωγράφου τοῦ τέλους τοῦ 12' αἰῶνος, ἄνευ μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας. (Ἄριθ. καταλ. 92).

8) Εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (1.35X0.95), ἔργον αὐστηρᾶς Κρητικῆς τέχνης, μετὰ περιγράμματος λιτοῦ, γνωστοῦ εἰς ἡμᾶς κυρίως ἐκ τῶν παλαιῶν τοιχογραφιῶν καὶ τῶν μωσαϊκῶν. Ἡ στάσις γενικῶς, ἡ κεφαλὴ μὲ τὴν πλουσίαν καὶ στρογγυλὴν κόμην, ἡ θέσις τῶν χειρῶν μαρτυροῦν, ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου παλαιότερου τοῦ 12' αἰῶνος. Ἰδίως ἡ σοφὴ καὶ σοβαρὰ ἐκτέλεσις ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τῶν παλαιότερων βυζαντινῶν εἰκόνων. Αἱ πτυχαὶ τῶν ἐνδυμάτων δὲν σημειοῦνται διὰ σκληρῶν σκιωδῶν γραμμῶν, τὰ δὲ ἀνάγλυφα μέρη (λάμματα) εἶναι ἐλαφρῶς φωτισμένα. Ἀντιθέτως τὰ γυμνὰ μέρη παρὰ τὸ ἀρχαϊκὸν σχέδιον φωτίζονται ἐντόνως καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν φαίνεται μεταγενεστέρα ἀναμφισβητήτως. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη μεταξὺ τοῦ συνόλου καὶ τῶν γυμνῶν μερῶν ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ εἰκὼν ἀνεζωγραφήθη κατὰ τὸν 12' αἰῶνα ὑπὸ δοκίμου ὅμως ἀγιογράφου (πιθανῶς τοῦ Πουλάκη), ἐργασθέντος ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῆς παλαιᾶς εἰκόνας. Τὸ χρυσοῦν βᾶθος εἶναι ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου κεχρυσωμένον· τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν διακεκομμένων περιγραμμάτων. Κάτωθεν τοῦ χρυσοῦ διαφαίνεται τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα μανδύου μὲ εὐρυτέρας πτυχάς, ἀνήκοντος εἰς τὴν παλαιότεραν εἰκόνα. Προέρχεται καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη ἐκ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλα. (Ἄριθ. καταλ. 86).

9) Εἰκὼν παριστάνουσα τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς Ἄδου Κάθοδον (0.65X0.40), ἔργον ἐνὸς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀντιπροσώπων τῆς Κρητικῆς Σχολῆς. Φέρει ὑπογραφὴν, κατεστραμμένην ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξ ἧς ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα: Ἰακ(ώ)β(ου). Ὁ Ἰάκωβος οὗτος δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς ἄλλοθεν γνωστός, ἡ τέχνη ὅμως αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Ἐμμ. Λαμπράδου. Ὁ προπλασμὸς τῶν γυμνῶν μερῶν εἶναι βαθύ-

1) Κ. Καλογεροπούλου, Μεταβυζαντινὴ Τέχνη (τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει καὶ ὁ Φ. Κόντογλου).

13

14

15

16

13. Εικὼν φραγκικῆς τέχνης, εἰκονίζουσα τὸν Μωϋσῆν ὀδηγοῦντα τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Αἰγύπτου.
 14. Εἰκὼν φραγκικῆς τέχνης, εἰκονίζουσα τὴν Μήδειαν ἀποβιβαζομένην μετὰ τοῦ Ἰάσωνος εἰς Κέρκυραν.
 15. Εἰκὼν φραγκικῆς τέχνης, εἰκονίζουσα τὸν Ἀρχῖον καὶ Χερσικράτην ἐρχομένους εἰς Κέρκυραν.
 16. Εἰκὼν φραγκικῆς τέχνης, εἰκονίζουσα τὴν Ναυσικᾶν προσφέρουσαν ἐνδύματα εἰς τὸν ναυαγὸν Ὀδυσσεῆα.

σκιος, προσδίδων έντονον άνάγλυφον όψιν εις τὰ έξέχοντα μέρη. (Άριθ. καταλ. 88).

10) Εικών Ίωάννου του προδρόμου (0.30X0.20), ύπογραφόμενον έργον του Ίμμ. Λαμπράδου· είναι ούτος γνωστός αύστηρός ζωγράφος της Κρητικής σχολής, άκμάσας κατά τὸ τέλος του ΙΣΤ΄ και τὰς άρχάς του ΙΖ΄ αιώνας. (Άριθ. καταλ. 83).

11) Τελευταίως ή ήμετέρα Πινακοθήκη απέκτησε δι΄ άγοράς του Δήμου έξαίρετον έργον, ύπογραφόμενον ύπό του Κρητός ζωγράφου Γεωργίου Κορτζά και παριστάνοντος τους τρεις Άρχαγγέλους Γαβριήλ, Μιχαήλ και Ραφαήλ. Η εικών αύτη είναι μικρά (0.25X0.30), άλλ΄ ή έκτέλεισις γενικώς και ίδίως τών λεπτομερειών και ή άρμονία των μαρτυρεί ζωγράφον χρωμάτων της δυνάμεως τών παλαιότερων άγιογράφων, του Δαμασκηνού και του Λαμπράδου· τούτων άσφαλώς σύγχρονος ύπήρξεν ό Κορτζά· του ζωγράφου τούτου, καθ΄ όσον γνωρίζω, έν ύπάρχει άκόμη γνωστόν έργον, εύρισκόμενον έν τῷ Μουσείω Μπενάκη. Έκ δέ τών ζωγράφων του ΙΖ΄ αιώνας έπαρκώς αντιπροσωπεύονται έν τη ήμετέρα Πινακοθήκη ό Έμμ. Τζάνες και ό Θεόδωρος Πουλάκης. Και του μόν πρώτου, του όποιου ή Κέρκυρα ύπήρξεν ή δευτέρα πατρίς, άρκετά έργα δύναται νά αναγνωρίση τις έν τη ήμετέρα Πινακοθήκη, έξ ών τὰ άξιολογώτερα είναι τὰ έξής δύο. «Εικών του Χριστου Άρχιερέως (0.93 X0.71), προερχομένη πιθανώς έκ του τέμπλου έκκλησίας τινός. Είναι ή εικών αύτη έκ τών πρωίμων έργων του ζωγράφου, όπως φαίνεται έκ της αύστηράς και τυπικής έκτελέσεως, του άδροϋ περιγράμματος και της έναρχείας της μορφής. (Άριθ. καταλ. 137).

2) Εικών του άγίου Κυρίλλου, Πατριάρχου Άλεξανδρείας (1.90X1.06), έκ τών παλαιότερων και ώραιότερων έργων του Τζάνε. Έχρησίμευεν άλλοτε ως βημόθυρον της ώραίας πύλης του ναού τών άγίων Ίάσωνος και Σωσιπάτρου, φέρει δέ την ύπογραφήν του ζωγράφου και τὸ έτος της έκτελέσεως: «ΠΟΙΗΜΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΙΕΡΕΩΣ ΤΟΥ ΤΖΑΝΕ ΤΟΥ ΕΚ ΡΗΘΥΜΝΗΣ αχνδ΄». Έκτός όμως της καλλιτεχνικής σημασίας του έργου τούτου, άποτελοϋντος και διά τὸ μέγεθος και διά την έξαιρετικήν έκτέλεισιν, έν τών πολυτιμότερων κειμηλίων του ήμετέρου Μουσείου, ή εικών έχει και ιστορικήν άξίαν μοναδικήν διά την ζωήν και τὸ έργον του ζωγράφου. Διότι έν τῷ κώδικι της Μονής αναγράφεται και ή άμοιβή, την όποιάν έλαβεν ό Τζάνες διά την έκτέλεισιν της είκonos ταύτης, καθώς και τών δύο άλλων βημοθύρων του ναού («αχνδ΄ εις τὰς ι΄ του Μαρτίου του παπα κύρ Έμμανουήλ Μπουνιαλή διά την εικόνα του άγ. Κυρίλλου σκουδα είκοσι.....»). Έξετέλεσε δέ την εικόνα ταύτην ό Τζάνες κατά παραγγελίαν του φίλου του ίερομονάχου Καλλιοπίου Καλλιέργη, μετά του όποιου και συνειργάσθη εις την έκδοσιν της άκολουθίας του άγ. Γοβδελά. (Άριθ. καταλ. 126).

Του δέ Πουλάκη σπουδαιότατον έργον, ύπογεγραμμένον, έχομεν

σύνθεσιν μικρογραφικὴν μὲ κέντρον τὸν ἅγιον Νικόλαον καὶ ἐν γύρῳ ἐπεισόδια ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ (0.53X0.66). Ὁ τεχνικὸς ρυθμὸς τῆς εἰκόνος εἶναι ἰταλίζων βυζαντινός, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς εἶναι ἐπιμεμημένη μὲ ἐντόνους χρωματισμούς καὶ ἐλευθερίαν τοῦ σχεδίου. (Ἰ. Αριθ. καταλ. 130). Εἰς τὰ αὐστηρότερα ἔργα τοῦ ἰδίου ζωγράφου ἀνήκει πιθανῶς καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (0.82X0.73), ἀναγομένη εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς σταδιοδρομίας ἐκείνου. Οἱ χρωματισμοὶ ἐνταῦθα εἶναι σοβαροί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πολυχρωμίαν, ἣτις διακρίνει τὰ ἔργα τοῦ ἁγιογράφου κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Προέρχεται ἡ εἰκὼν ἐκ Πρεβέζης. (Ἰ. Αριθ. καταλ. 132).

Ἄλλὰ καὶ τοῦ Βίκτωρος ἔχομεν ὑπογεγραμμένην εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τοῦ Φιλοθέου, ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Κρήτης, τὸν λιθβολισμὸν τοῦ Στεφάνου· ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ἔχομεν ἀκόμη ἔργα τοῦ Σκορδίλη, τοῦ Χρυσολωρᾶ, τοῦ Σπεράντζα, τοῦ Κουτούζη. Μετὰ χαρᾶς ἀναφέρω ἐνταῦθα καὶ σπουδαιότατα ἔργα τινὰ ζωγράφων τῆς Δύσεως τοῦ 12' αἰῶνος, τῆς Βενετικῆς μάλιστα σχολῆς. Ἐκ τούτων ἐν (0.90X0.70) παριστάνει πιθανῶς τὴν ἔξοδον τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, προέρχεται δ' ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ νεκροταφείου, κτισθείσης ἐν ἔτει 1846 ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου. (Εἰκ. 12). Συνέλεξε δὲ ἐν αὐτῇ ὁ Χρυσάνθος ὠραιότατας εἰκόνας καὶ ἐλαιογραφίας ἐκ παλαιότερων τῆς Κερκύρας ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα ἔργα τοῦ παλαιότερου Δαμασκηνοῦ.

Τέσσαρες δὲ ἄλλοι πίνακες (1.80X1.15) προέρχονται ἐκ τοῦ παλαιοῦ Θεάτρου τοῦ San-Giacomo, τοῦ μετασκευασθέντος εἰς Δημαρχιακὸν Μέγαρον, καὶ εἶναι σχετικοὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Κερκύρας. Ἐξετελέσθησαν οἱ πίνακες οὗτοι—ὡς εἶναι πολὺ πιθανόν,—κατὰ παραγγελίαν ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ δοκίμου ζωγράφου τῶν μέσων τοῦ 12' αἰῶνος. Χαλκογραφίαι τῶν πινάκων τούτων κοσμοῦσι τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀνδρέου Μάρμορα (τὴν ἐκδοθεῖσαν ἐν ἔτει 1672), ἀλλ' ὄχι ὅλα τὰ ἀντίτυπα αὐτῆς (εἰκ. 13, 14, 15, 16.)

Ἀποτελοῦσι δὲ αἱ τέσσαρες αὗται ἐλαιογραφίαι μοναδικὸν θησαυρὸν διὰ τὴν ἑξαιρετικὴν καλλιτεχνικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν σημασίαν.

---

1) A. Marmora: Della historia di Corfù. Venetia MDCLXXII.